

Stowarzyszenia i fundacje

Paweł Suski

Wydanie 4

LexisNexis®

Warszawa 2011

Spis treści

Wykaz skrótów	13
-------------------------	----

Część pierwsza

STOWARZYSZENIA W PRAWIE POLSKIM

ROZDZIAŁ I. Sytuacja stowarzyszeń na ziemiach polskich przed 1989 r.	17
1. Uwagi ogólne	17
2. Ustawodawstwa państw zaborczych	17
2.1. Zabór austriacki	17
2.2. Zabór pruski	20
2.3. Zabór rosyjski	22
3. Dwudziestolecie międzywojenne	24
4. Okres drugiej wojny światowej	30
5. Lata 1944–1989	33

ROZDZIAŁ II. Źródła prawa stowarzyszeń. Zakres Prawa o stowarzyszeniach . . .	37
1. Źródła	37
2. Zakres przedmiotowy Prawa o stowarzyszeniach	38
3. Zakres podmiotowy Prawa o stowarzyszeniach	39

ROZDZIAŁ III. Pojęcie stowarzyszenia i rodzaje	47
1. Zagadnienia ogólne	47
2. Stowarzyszenia w ujęciu Prawa o stowarzyszeniach	49
2.1. Zrzeszenie	49
2.2. Dobrowolność	50
2.3. Samorządność	51
2.4. Trwałość	52
2.5. Cele stowarzyszenia – cel niezarobkowy	53
3. Stowarzyszenia a inne podmioty	59
3.1. Fundacje	59
3.2. Organizacje społeczne – organizacje pozarządowe	60
3.3. Organizacje pożytku publicznego	63
3.4. Partie polityczne	64
3.5. Samorządy zawodowe	65
3.6. Związki zawodowe	65

4. Zasady działania stowarzyszeń	66
4.1. Zasada praworządności	66
4.2. Zasada równości stowarzyszeń	66
4.3. Demokracja wewnętrzna	66
4.4. Równość członków stowarzyszenia	67
5. Rodzaje stowarzyszeń	68
ROZDZIAŁ IV. Wolność i prawo zrzeszania się	72
1. Uwagi ogólne	72
2. Wolność zrzeszania się w ujęciu Konstytucji	74
3. Prawo zrzeszania się w ujęciu prawa międzynarodowego	83
3.1. Uwagi ogólne	83
3.2. Deklaracja powszechna praw człowieka	84
3.3. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych	84
3.4. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	88
3.4.1. Artykuł 11 Konwencji w orzecznictwie sądów polskich	99
3.4.2. Sprawy przeciwko Polsce przed Trybunałem	100
3.5. Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych	103
3.6. Konwencja o Prawach Dziecka	106
3.7. Europejska Karta Samorządu Terytorialnego	106
4. Prawo zrzeszania się w ujęciu prawa Unii Europejskiej	107
5. Prawo zrzeszania się w ujęciu Prawa o stowarzyszeniach	110
6. Pozaprawne ograniczenia zrzeszania się	115
ROZDZIAŁ V. Tworzenie stowarzyszeń	117
1. Prawo tworzenia stowarzyszeń	117
1.1. Uwagi ogólne	117
1.2. Zebranie założycielskie	118
1.3. Uchwalenie statutu	120
1.4. Komitet założycielski	120
2. Szczególne wymagania warunkujące utworzenie stowarzyszenia	123
2.1. Aprobata	123
2.2. Uchwała określonej władzy religijnej o utworzeniu	124
2.3. Uzgodnienie zakresu działalności	125
2.4. Zezwolenie	125
ROZDZIAŁ VI. Postępowanie rejestrowe i ewidencyjne	126
1. Pojęcie, funkcje, jawność rejestru	126
2. Źródła prawa	128
3. Organizacja i zakres rejestru	128
4. Podmioty postępowania rejestrowego	131
4.1. Sąd rejestrowy	131
4.2. Referendarz sądowy	132
4.3. Wnioskodawcy i uczestnicy	132
4.4. Prokurator. Rzecznik Praw Obywatelskich	134
5. Wszczęcie postępowania	134
5.1. Uwagi ogólne	134
5.2. Wniosek o wpis	135
6. Wstępne czynności sądu rejestrowego; badanie formalne wniosku	140

7. Badanie materialne zgłoszenia	143
8. Orzeczenia sądu rejestrowego	147
8.1. Uwagi ogólne	147
8.2. Podstawa faktyczna postanowienia zarządzającego dokonanie wpisu	147
8.3. Treść postanowienia	147
8.4. Koszty postępowania rejestrowego	148
8.5. Sprostowanie postanowienia	149
8.6. Uzasadnianie i doręczanie postanowień	149
8.7. Prawomocność, skuteczność i wykonalność postanowień	149
9. Środki odwoławcze w postępowaniu rejestrowym	150
9.1. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	150
9.2. Apelacja	151
9.3. Zażalenie	151
9.4. Skarga kasacyjna	151
9.5. Wznowienie postępowania	152
9.6. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	152
10. Wpis do rejestru stowarzyszeń	152
10.1. Uwagi ogólne	152
10.2. Prostowanie wadliwych wpisów	153
10.3. Klasyfikacja wpisów do rejestru	154
11. Skutki wpisu do rejestru	155
11.1. Uwagi ogólne	155
11.2. Zasada jawności materialnej	155
11.3. Zasada wpisu	156
11.4. Zasada zupełności	157
11.5. Zasada prawdziwości (wiarygodności)	157
11.6. Zasada jawności formalnej	157
12. Rejestracja stowarzyszenia – organizacji pożytku publicznego	158
13. Wpis do ewidencji prowadzonej przez starostów	162
ROZDZIAŁ VII. Statut	167
1. Charakter prawny	167
1.1. Uwagi ogólne	167
1.2. Akt normatywny prawa przedmiotowego	167
1.3. Pozaprawny akt normatywny organizacji społecznej	168
1.4. Koncepcja cywilistyczna	169
1.5. Interpretacja postanowień statutu	171
2. Treść statutu	172
2.1. Uwagi ogólne	172
2.2. Nazwa stowarzyszenia	174
2.3. Teren działania	181
2.4. Siedziba stowarzyszenia	181
2.5. Cele i sposoby ich realizacji	182
2.6. Członkostwo	182
2.7. Organy (władze) stowarzyszenia	182
2.8. Środki finansowe, składki członkowskie	183
2.9. Zmiana statutu	183
2.10. Rozwiązanie stowarzyszenia	183
2.11. Terenowe jednostki organizacyjne (oddziały)	183

2.11.1. Terenowe jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej . . .	184
2.11.2. Terenowe jednostki organizacyjne mające osobowość prawną	184
2.11.3. Sytuacja prawna oddziału po uzyskaniu osobowości prawnej	187
2.11.4. Utrata osobowości prawnej przez oddział	188
2.12. Fakultatywne postanowienia statutu	188
3. Uchwalenie statutu	189
4. Zmiana statutu	190
5. Statut a inne akty wewnętrzne stowarzyszenia	198
ROZDZIAŁ VIII. Organy stowarzyszenia	200
1. Rodzaje organów	200
2. Walne zebranie członków (zebranie delegatów)	202
3. Zarząd	204
4. Organ kontroli wewnętrznej	217
5. Sąd koleżeński, sąd polubowny	217
6. Charakter prawny uchwał organów	218
7. Brak organów. Kuratela	219
ROZDZIAŁ IX. Członkostwo	222
1. Osoby fizyczne	222
2. Osoby prawne	229
3. Jednostki organizacyjne określone w art. 33 ¹ k.c.	233
4. Rodzaje członków	233
5. Charakter prawny stosunku członkostwa	234
5.1. Uwagi ogólne	234
5.2. Administracyjnoprawny charakter stosunku wewnątrzorganizacyjnego	234
5.3. Organizacyjny charakter stosunku wewnątrzorganizacyjnego	235
5.4. Cywilnoprawny charakter stosunku wewnątrzorganizacyjnego	236
5.5. Stanowisko orzecznictwa	238
6. Powstanie stosunku członkostwa	250
7. Zawieszenie członkostwa	252
8. Ustanie stosunku członkostwa	252
8.1. Ustąpienie	252
8.2. Usunięcie	253
8.3. Śmierć	253
8.4. Ubezwłasnowolnienie	253
8.5. Utrata osobowości prawnej przez członka	254
8.6. Rozwiązanie stowarzyszenia	254
8.7. Inne przypadki	254
9. Prawa i obowiązki członka	255
9.1. Prawa członka	255
9.2. Obowiązki członka	256
10. Ochrona praw członka	257
11. Stosunki między członkiem a stowarzyszeniem niełączące się z członkostwem	261
11.1. Uwagi ogólne	261
11.2. Zatrudnienie członków stowarzyszenia	262
ROZDZIAŁ X. Majątek stowarzyszenia	263
1. Pojęcie majątku	263

2. Źródła powstania majątku	263
2.1. Składki członkowskie	264
2.2. Praca społeczna członków	264
2.3. Darowizny, spadki, zapisy	264
2.4. Dochody z majątku stowarzyszenia	266
2.5. Ofiarność publiczna	266
2.6. Dotacje	267
2.7. Działalność zarobkowa. Działalność gospodarcza stowarzyszeń	269
2.8. Inne źródła	274
ROZDZIAŁ XI. Nadzór nad stowarzyszeniami	278
1. Pojęcie. Nadzór a kontrola	278
2. Organy nadzorujące	279
3. Sąd	280
4. Środki nadzoru	284
4.1. Uwagi ogólne	284
4.2. Środki stosowane przez organy nadzoru	284
4.3. Środki stosowane przez sąd	288
5. Odpowiednie stosowanie przepisów	294
6. Nadzór nad stowarzyszeniem – organizacją pożytku publicznego	296
ROZDZIAŁ XII. Ustanie stowarzyszenia	299
1. Rozwiązanie stowarzyszenia	299
2. Likwidacja stowarzyszeń	301
2.1. Uwagi ogólne	301
2.2. Likwidator	302
2.3. Przebieg likwidacji	303
2.4. Odpowiednie stosowanie przepisów	306
3. Upadłość stowarzyszenia	306
4. Przeznaczenie majątku	307
5. Łączenie się i podział stowarzyszeń	308
ROZDZIAŁ XIII. Stowarzyszenie zwykłe	310
1. Pojęcie stowarzyszenia zwykłego	310
2. Założyciele i członkowie	315
3. Utworzenie stowarzyszenia zwykłego	316
4. Regulamin działalności	318
4.1. Uwagi ogólne	318
4.2. Nazwa	319
4.3. Cel	320
4.4. Teren działania	321
4.5. Środki działania	321
4.6. Siedziba	321
4.7. Przedstawiciel reprezentujący stowarzyszenie	321
4.8. Fakultatywne postanowienia regulaminu	322
5. Członkostwo	322
6. Nadzór nad stowarzyszeniami zwykłymi	323
7. Majątek stowarzyszenia – majątek członków	324
8. Ustanie stowarzyszenia	326

ROZDZIAŁ XIV. Sytuacja prawna stowarzyszeń utworzonych na podstawie Prawa o stowarzyszeniach z 1932 r.	327
1. Sytuacja istniejących stowarzyszeń po wejściu w życie Prawa o stowarzyszeniach	327
2. Restytucja rozwiązanych stowarzyszeń	327
3. Sytuacja stowarzyszeń nierozwiązanych i nieprowadzących działalności	332

Część druga

FUNDACJE W PRAWIE POLSKIM

ROZDZIAŁ XV. Fundacje na ziemiach polskich przed 1984 r.	333
1. Początki fundacji	333
2. Ustawodawstwa państw zaborczych	335
2.1. Zabór austriacki	335
2.2. Zabór pruski	335
2.3. Zabór rosyjski	336
3. Dwudziestolecie międzywojenne	337
4. Okres drugiej wojny światowej	340
5. Lata 1945–1984	342

ROZDZIAŁ XVI. Źródła prawa. Zakres ustawy o fundacjach	346
1. Źródła prawa	346
2. Zakres przedmiotowy	349
3. Zakres podmiotowy	349

ROZDZIAŁ XVII. Pojęcie fundacji	351
1. Uwagi ogólne	351
2. Fundacje a inne jednostki organizacyjne	355
2.1. Fundusze	355
2.2. Fundusze składkowe	355
2.3. Organizacje społeczne – organizacje pozarządowe	356
2.4. Stowarzyszenia	360
3. Rodzaje fundacji	360

ROZDZIAŁ XVIII. Ustanowienie fundacji	365
1. Wolność tworzenia fundacji	365
2. Fundatorzy	367
2.1. Osoby fizyczne	367
2.2. Osoby prawne	370
3. Akt fundacyjny	374
3.1. Pojęcie. Charakter prawny. Akt fundacyjny a statut	374
3.2. Sposób dokonania aktu fundacyjnego	377
3.2.1. Czynność <i>inter vivos</i>	377
3.2.2. Czynność <i>mortis causa</i>	378
3.3. Treść	379
3.3.1. Cel fundacji	380
3.3.2. Majątek przeznaczony na realizację celu fundacji	389

ROZDZIAŁ XIX. Statut	395
1. Charakter prawny	395
2. Ustalenie statutu	396
3. Treść statutu	397
3.1. Nazwa	399
3.2. Siedziba	400
3.3. Majątek	401
3.4. Cele, zasady, formy i zakres działalności fundacji	401
3.5. Organy	401
3.5.1. Uwagi ogólne	401
3.5.2. Zarząd	402
3.6. Prowadzenie przez fundację działalności gospodarczej	413
3.7. Dopuszczalność i warunki połączenia fundacji z inną fundacją	418
4. Zmiana celu fundacji lub statutu	418
ROZDZIAŁ XX. Postępowanie rejestrowe	422
1. Pojęcie, funkcje, jawność rejestru	422
2. Źródła prawa	422
3. Organizacja i zakres rejestru	423
4. Podmioty postępowania rejestrowego. Wnioskodawcy i uczestnicy	423
5. Wszczęcie postępowania	424
5.1. Uwagi ogólne	424
5.2. Wniosek o wpis	425
6. Wstępne czynności sądu rejestrowego; badanie formalne wniosku	428
7. Badanie materialne zgłoszenia	428
8. Orzeczenia sądu rejestrowego	430
8.1. Podstawa faktyczna postanowienia zarządzającego dokonanie wpisu	430
8.2. Postanowienie	430
8.3. Koszty postępowania rejestrowego	430
8.4. Obowiązek zawiadomienia organów nadzorujących	431
9. Środki odwoławcze w postępowaniu rejestrowym	431
10. Wpis do rejestru	432
10.1. Uwagi ogólne	432
10.2. Prostowanie wadliwych wpisów	432
10.3. Klasyfikacja wpisów do rejestru	432
11. Skutki wpisu do rejestru	432
12. Rejestracja fundacji – organizacji pożytku publicznego	433
ROZDZIAŁ XXI. Majątek fundacji	436
1. Pojęcie majątku	436
2. Źródła powstania majątku	436
2.1. Uwagi ogólne	436
2.2. Nabycie w drodze czynności prawnych	437
2.3. Dotacje	439
2.4. Przekazanie mienia	440
2.5. Dochody z własnej działalności. Działalność gospodarcza	441
2.6. Ofiarność publiczna	443
2.7. Nawiązka i świadczenie pieniężne	443

ROZDZIAŁ XXII. Nadzór nad fundacjami	445
1. Uwagi ogólne	445
2. Organy nadzorujące	445
2.1. Sąd	447
2.2. Obowiązki sądu rejestrowego i fundacji	448
3. Środki nadzoru	450
4. Ograniczenia nadzoru	452
5. Nadzór nad fundacją – organizacją pożytku publicznego	454
ROZDZIAŁ XXIII. Ustanie fundacji	455
1. Likwidacja	455
1.1. Uwagi ogólne	455
1.2. Przeznaczenie majątku	460
2. Ustanie na podstawie ustawy	462
3. Upadłość fundacji	462
4. Połączenie z inną fundacją	463
5. Zawieszenie działalności	463
ROZDZIAŁ XXIV. Szczególne rodzaje fundacji, przedstawicielstwa fundacji zagranicznych	465
1. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich	465
2. Centrum Badania Opinii Społecznej	466
3. Zakłady Kórnickie	467
4. Fundacja „Polsko-Niemieckie Pojednanie”	468
5. Przedstawicielstwa fundacji zagranicznych	472
Literatura	477
Aneks	491
1. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.)	491
2. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zm.) (wyciąg)	498
3. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jedn. Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 ze zm.)	504
Skorowidz	507

Jest to kolejna, już czwarta edycja tej cieszącej się powodzeniem u Czytelników publikacji. Uwzględnia ona zmiany w prawie, które nastąpiły od czasu poprzedniego wydania, a także najnowsze piśmiennictwo i orzecznictwo.

Część pierwszą dzieła rozpoczyna omówienie **pojęcia stowarzyszenia** (stowarzyszenia mające osobowość prawną, zwykle, terenowe jednostki organizacyjne i związki stowarzyszeń) oraz **zagadnienia wolności i prawa zrzeszania się**. W dalszych rozdziałach przedstawiono **tworzenie stowarzyszeń, rejestrację**, problematykę organów, członkostwa, ponadto **majątek i nadzór nad stowarzyszeniami, ich ustanie** oraz **likwidację**.

W części drugiej autor omówił takie zagadnienia, jak **ustanowienie fundacji**, w tym akt fundacyjny, **rejestrację**, problematykę statutu, a także **majątku i nadzoru nad fundacjami** oraz **ustania fundacji**. W obu częściach w szerokim zakresie przedstawiono orzecznictwo Sądu Najwyższego, sądów apelacyjnych, Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zwrócono również uwagę na przepisy szczególne, m.in. na ustawę z 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz ustawę z 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

Stowarzyszenia i fundacje to książka, która – ze względu na kompleksowe omówienie tematu – niewątpliwie będzie cenną pomocą zarówno dla prawników zajmujących się przedstawianą problematyką, jak i podmiotów związanych ze stowarzyszeniami i fundacjami.

Autor jest radcą prawnym, znanym Czytelnikom z wielu opracowań z dziedziny prawa cywilnego i handlowego.